

Anamarija Pavičić*

SUDJELOVANJE SUDACA POROTNIKA U KAZNENIM POSTUPCIMA PRED ŽUPANIJSKIM SUDOM U ZAGREBU

U radu je ukratko prikazano zakonsko uređenje instituta suca porotnika u Republici Hrvatskoj, s osvrtom na nenormirano područje i moguće posljedice te normativne praznine na kazneni postupak i presudu. Za potrebe rada provedena je anketa na Županijskom sudu u Zagrebu, rezultati koje su uspoređeni s rezultatima ankete provedene tijekom prosinca 2002. na Općinskom sudu u Koprivnici, s ciljem dobivanja uvida u način "oživotvorenja" normi Zakona o kaznenom postupku kojima se regulira pravni položaj sudaca laika u postupku, odnos sudaca profesionalaca i sudaca laika međusobno te odnos samih sudaca porotnika prema tom institutu i njegovoj važnosti u kaznenom postupku. Time autorica želi doprinijeti promišljanju o položaju sudaca porotnika u postupku, njihovoj ulozi (i utjecaju) pri donošenju sudske odluke i opravdanosti njihova sudjelovanja u postupku.

I. UVOD - O INSTITUTU SUCA POROTNIKA

Kad se govori o porotnom suđenju, treba razlikovati dva porotna sustava - porotni u užem smislu i prisjednički. U prisjedničkom sustavu suci laici zajedno sa sucem profesionalcem donose odluke o krivnji i kaznenoj sankciji u predmetu, dok u porotnom sustavu u užem smislu suci laici odlučuju o činjeničnom stanju, odnosno o krivnji, na koju odluku potom sudac profesionalac primjenjuje pravo i izriče kaznenu sankciju. S obzirom na takve definicije treba odmah na početku reći da Republika Hrvatska ima prisjednički sustav, a ne porotni, iako zakonodavac prisjednike naziva sucima porotnicima. Naime, čl. 18.-20. i čl. 22. Zakon o kaznenom postupku propisuje sastav suda. Tako su u čl. 18. st. 1. kao pravilo općinskog sudovanja utvrđena vijeća sastavljena od jednog suca i dva suca porotnika, što je utvrđeno i kao pravilo sastavljanja prvostupanjskih vijeća županijskih sudova. No, u prvostupanjskom županijskom sudovanju postoje, uz vijeća navedenog sastva, i vijeća od 2 suca i 3 suca porotnika koja sude za

* Anamarija Pavičić, sudska savjetnica na Županijskom sudu Zagreb

dugotrajnog zatvora, kao i vijeća od 3 suca profesionalca. Naime, Zakonom o USKOK-u propisano je da vijeće županijskog suda tijekom suđenja za kaznena djela iz nadležnosti Ureda mora biti sastavljeno od 3 suca (profesionalca), čime je sam zakonodavac onemogućio sudjelovanje suca porotnika u tim postupcima, vjerojatno smatrajući da težina i specifičnosti kaznenih djela iz čl. 21. tog zakona zahtijevaju povećan angažman i pravno znanje članova vijeća, pa je zato potrebno da vijeće koje odlučuje u tom postupku bude sastavljeno samo od sudaca profesionalaca.

Sudjelovanje sudaca laika zastupljeno je i na najvišoj instanciji sudbene vlasti, čime je dosljedno provedeno ustavno načelo njihova sudjelovanja u sudovanju. Naime, čl. 22. st. 2. ZKP propisuje sastav Vrhovnog suda kad taj sud sudi u drugom stupnju na raspravi, kada je vijeće sastavljeno od 2 suca i 3 suca porotnika. U jednakom je sastavu kao i prvostupanjsko vijeće županijskog suda kad sudi za kaznena djela s propisanom kaznom zatvora od 15 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora, a jednak je sastav vijeća propisan i za vijeće županijskog suda kad sudi u drugom stupnju na raspravi.¹ Važno je napomenuti da na sastav prvostupanjskih općinskih vijeća također utječe težina odnosno priroda kaznenog djela na način da su kaznena djela taksativno navedena u čl. 18. st. 2. ZKP iz nadležnosti suca pojedinca dignuta u nadležnost vijeća, pri čemu se stranke ne mogu koristiti ovlašću danom im u čl. 18 st. 3. ZKP. Naime, ta odredba omogućuje derogaciju ustavnog načela sudjelovanja sudaca laika u postupku, ali samo uz suglasnost stranaka do početka glavne rasprave i samo ako je riječ o kaznenim djelima s propisanom kaznom zatvora do 10 godina. Zakonodavac je kroz odredbe Zakona o kaznenom postupku razradio ustavno načelo sudjelovanja sudaca porotnika kroz sve instancije, omogućivši i osiguravši tako građanima njihovo ustavno pravo da o njihovoj krivnji i kaznenoj sankciji odlučuju i suci laici, pa je vjerojatno, ponajprije radi ekonomičnosti postupka, dao građanima na dispoziciju da se u slučaju lakših kaznenih djela suglase da postupak vodi sudac pojedinac, koji tada ima sve ovlasti vijeća.

Čl. 141. st. 2. ZKP propisuje postupak glasovanja pri odlučivanju o glavnoj stvari na način da će se najprije glasovati je li okrivljenik počinio kazneno djelo i je li za nj kriv, a nakon toga glasovat će se o kazni, drugim kaznenim sankcijama, troškovima kaznenog postupka, imovinskopравnim zahtjevima i ostalim pitanjima o kojima treba donijeti odluku, dok čl. 140. st. 2. ZKP određuje da se predsjednik vijeća brine za svestrano i potpuno razmatranje svih pitanja te da upravlja vijećanjem i glasovanjem i glasuje posljednji.²

Postupak vijećanja i glasovanja pri odlučivanju o okrivljenikovoј kaznenoј odgovornosti i primjerenoј kaznenoј sankciji jednak je neovisno o tome čine li vijeće samo suci profesionalci ili sudac profesionalac i dva suca porotnika.

¹ Čl. 20. st. 3. ZKP, NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99.

² ZKP, NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99.

Stoga, uzevši u obzir gore izloženo o položaju i načinu sudjelovanja sudaca laika u kaznenom postupku u RH, bilo bi ispravnije ovaj rad nasloviti: Položaj prisjednika u kaznenim postupcima, s osvrtom na njihov položaj na Županijskom sudu u Zagrebu.

Institut suca porotnika reguliran je Ustavom³, čime je načelo sudjelovanja sudaca laika u postupku, tj. porotničko sudovanje uzdignuto na ustavni rang. Člankom 120. Ustava RH propisano je da u suđenju sudjeluju uz suce profesionalce i suci porotnici u skladu sa zakonom. Suci porotnici, prema hrvatskom pravu, također uživaju imunitet jer ne mogu biti pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasovanje prilikom donošenja sudske odluke, osim ako počine kazneno djelo na način da u tom procesu donošenja sudske odluke prekrše zakon. Navedena materija regulirana je i Zakonom o sudovima⁴. Članak 9. stavak 1. Zakona o sudovima razrađuje pojam “pozvani na odgovornost” formuliran u Ustavu tako da određuje da pozivanje na odgovornost znači pritvaranje odnosno kažnjavanje za izraženo mišljenje ili glasovanje prilikom donošenja sudske odluke. Imunitet suca porotnika dakle obuhvaća nemogućnost pritvaranja odnosno kažnjavanja za izraženo mišljenje ili glasovanje u obavljanju svoje dužnosti, odnosno prilikom donošenja sudske odluke.

U Republici Hrvatskoj pretpostavke za obavljanje porotničke službe određene su na vrlo ekstenzivan način, pri čemu nisu propisane negativne pretpostavke za tu službu. Može se reći da institut izuzeća iz članka 36. ZKP zapravo predstavlja negativne pretpostavke za obavljanje porotne službe koje se procjenjuju od slučaja do slučaja i iste su za suca profesionalca i za suca porotnika.

Pretpostavke za obavljanje porotničke službe propisane su člankom 68. Zakona o sudovima tako da za suca porotnika može biti imenovan:

- a) punoljetni hrvatski državljanin,
- b) dostojan obnašati porotničku dužnost.

Suce porotnike imenuju predstavnička tijela lokalne zajednice na vrijeme od četiri godine, uz mogućnost reizbora. Prije stupanja na dužnost polažu prisegu pred predsjednikom lokalnog predstavničkog tijela (županijske skupštine odnosno Gradske skupštine grada Zagreba), i to suci porotnici općinskih, trgovačkih i županijskih sudova, dok suci porotnici ostalih sudova polažu prisegu pred predsjednikom Sabora RH odnosno zastupnikom kojeg on ovlasti. Važno je napomenuti da, iako je sam postupak izbora za suca porotnika reguliran navedenim zakonom, ostao je nereguliran postupak nakon izbora od strane predstavničkog tijela lokalne zajednice, a unutar samog suda na koji su imenovani, tj. nije reguliran postupak raspoređivanja izabranih sudaca porotnika u sudska vijeća.

³ NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00 i 28/01.

⁴ NN 3/94, 100/96, 131/97, 29/00.

Na ovim prostorima, međutim, nije bilo tako u 19. stoljeću jer je npr. Osnovom o propisu kako se imadu sastavljati porotnički imenici za sudove tiskovne u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji bilo predviđeno postojanje praimenika kao registra sudaca porotnika u koji je upisivani svatko tko je udovoljavao uvjetima za porotnika, pri čemu je Osnova kao pretpostavke za porotničku službu propisala sljedeće: muški spol, 30-60 godina, znanje čitanja i pisanja, porezni cenzus od 20 forinti odnosno alternativno kumulativno ispunjenje nižeg dobnog cenzusa od 24 godine i intelektualnog cenzusa (visoki stupanj naobrazbe ili odvjetnik, javni bilježnik, profesor). Osnove su propisivale i negativne pretpostavke za porotnu službu.⁵

Predviđen je i godišnji porotnički imenik, u koji su upisivane osobe iz praimenika izabrane u porotničku službu za tekuću godinu. Godišnji porotnički imenik javno se objavljivao, a prije svakog zasjedanja iz njega se ždrijebom izvlačilo 36 glavnih i 9 zamjenskih porotnika.

Budući da sam postupak nakon imenovanja suca porotnika nije reguliran ni zakonskim ni podzakonskim aktom, način djelovanja porotne službe ovisi o internom reguliranju u svakom sudu. Na Županijskom sudu u Zagrebu, kad se iz Gradske skupštine dostavi lista s novoimenovanim sucima porotnicima, ta se lista zaprima i prosljeđuje u Ured predsjednika, u sastavu kojeg je Porotna služba, koja zatim formira kartice za svakog suca porotnika posebno. Kartica sadržava redni broj, ime i prezime suca porotnika, datum rođenja, adresu, telefonski broj, zvanje i zanimanje (ako je zaposlen, mjesto zaposlenja i telefonski broj) te bračni status. Na poleđinu kartice unosi se i koliko je puta bio sudac porotnik tijekom godine, u kojim predmetima, uz naznaku datuma glavnih rasprava (početak i nastavci), kao i njegovi opravdani odnosno neopravdani izostanci. Za suce porotnike za maloljetnička vijeća propisane su i dodatne pretpostavke za izbor⁶ te postoje i posebne kartice s posebnim brojevima koje su odvojene od kartica za suce porotnike za "opća vijeća".

Predsjednik vijeća dostavlja porotnoj službi zahtjev za dodjelu potrebnog broja sudaca porotnika za pojedini kazneni predmet (obično dva, no kad se očekuje dugotrajnije suđenje, moguće je zatražiti i rezervne suce porotnike), uz naznaku datuma glavne rasprave na kojoj će oni činiti vijeće. Potom djelatnik porotne službe raspoređuje suce porotnike u vijeća abecednim redom, poštujući redoslijed zaprimljenih zahtjeva, pazeći da dodijeljeni suci porotnici međusobno budu različitih spolova, kao i da jedan sudac porotnik u vijeću bude osoba različita po spolu od predsjednika vijeća. Navedena različitost spolova poželjna je za "opća vijeća", dok je obvezna za maloljetnička. Tako bi predsjedniku

⁵ D. Čepulo, Sloboda tiska i porotno suđenje u banskoj Hrvatskoj 1848-1918 godine, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.7, broj 2/2000., str. 948-949.

⁶ Čl. 40. st. 2. Zakona o sudovima za mladež: "Suci porotnici za mladež imenuju se iz redova profesora, učitelja, odgojitelja i drugih osoba s iskustvom u odgoju mladih."

vijeća koji je prvi podnio zahtjev trebali biti dodijeljeni porotnici s početnim slovom prezimena A i B, drugom suci porotnici s početnim slovom prezimena C i D itd.

Porotna služba vodi dnevnik o radu porotne službe, u koji se upisuju datumi glavnih rasprava u pojedinim kaznenim predmetima, njihovi nastavci i imena sudaca porotnika raspoređenih u svako vijeće.

Činjenica da je institut suca porotnika reguliran samim Ustavom upućuje na važnost tog instituta kao sudionika sudbene vlasti. Osim Ustavom i Zakonom o sudovima, institut suca porotnika reguliran je i odredbama Zakona o kaznenom postupku koje uređuju njihovu procesnu poziciju, kako tijekom postupka, tako i pri donošenju odluke, o čemu će još biti riječi.

Tijekom glavne rasprave položaj suca porotnika reguliran je odredbama čl. 296. do čl. 313. Zakona o kaznenom postupku.

Člankom 297. ZKP dana je mogućnost sucima porotnicima da odlučuju o prijedlozima stranaka iznesenih tijekom glavne rasprave kad o njima ne odlučuje predsjednik vijeća. Vijeće će odlučivati o prijedlogu o kojem ne postoji suglasnost stranaka i o suglasnim prijedlozima stranaka koje predsjednik vijeća ne prihvati. Vijeće također odlučuje i o prigovoru protiv mjera predsjednika vijeća koje se odnose na upravljanje glavnom raspravom.⁷

Prijedlog da se pribave novi dokazi, prema odredbi čl. 322. st. 4. ZKP, vijeće može odbiti kao nedopušten, nevažan, neprikladan ili odugovlačeći (usmjeren na odugovlačenje postupka), pri čemu rješenje kojim se odbija dokazni prijedlog mora biti obrazloženo. To rješenje može, u daljnjem tijeku postupka, opozvati samo vijeće.

Također, vijeću (dakle i sucima porotnicima) dano je u nadležnost odlučivanja o dopustivosti pitanja i/ili odgovora na već postavljeno pitanje, ako ono bude zabranjeno od predsjednika vijeća. U praksi se vrlo rijetko događa, što potvrđuje i postotak dobivenih odgovora na 8. pitanje, da vijeće odluči drugačije od predsjednika vijeća i dopusti pitanje koje je on zabranio odnosno naloži odgovor na već postavljeno pitanje.

Vijeće odlučuje i o čitanju zapisnika o iskazima svjedoka, suoptuženika ili već osuđenih sudionika u kaznenom djelu te zapisnika ili drugih dopisa o nalazu ili mišljenju vještaka u slučajevima taksativno navedenim u čl. 331. st. 1. t. 1.-5. ZKP. Vijeće nadalje donosi odluku o izdvajanju zapisnika i obavijesti na kojima se ne može temeljiti sudska odluka i o reproduciranju snimke ispitivanja.⁸

Člankom 329. ZKP propisana je mogućnost da neke radnje tijekom postupka izvanraspravno obavi, osim predsjednika vijeća, i sudac član vijeća ili istražni sudac na području kojeg se svjedok odnosno vještak nalazi. No, bilo bi pogrešno tumačiti navedenu odredbu kao ovlaštenje i sucu porotniku na poduzimanje tih

⁷ Kao u bilješki 1.

⁸ Kao u bilješki 1: čl. 331., 332. ZKP.

radnji. Takav zaključak slijedi iz odredbe st.1. tog članka, u kojem se osim predsjednika vijeća i istražnog suca navodi i sudac član vijeća. Naime, predsjednik vijeća može biti samo sudac profesionalac. Kad se to poveže s činjenicom da je i istražni sudac uvijek sudac profesionalac, upućuje na zaključak da i sudac član vijeća, ovlašten na poduzimanje tih radnji, mora biti sudac profesionalac. Uostalom, sam zakonopisac naglašava da je riječ o sucu članu vijeća, a ne o sucu porotniku, koja je distinkcijska terminologija dosljedno provedena kroz ostale odredbe tog zakona. Iako bi se dakle navedeni termin "sudac član vijeća" mogao višeznačno tumačiti (i kao predsjednik vijeća kao sudac profesionalac i kao sudac porotnik kao sudac laik), izložena argumentacija, uz okolnost da se tom odredbom regulira provođenje specifičnih radnji izvan glavne rasprave (npr. ispitivanje maloljetnog svjedoka, svjedoka s tjelesnim ili duševnim nedostacima, djeteta oštećenika...) čini nelogičnim zaključak da bi na poduzimanje tih radnji bili ovlašteni i suci porotnici kao laici.

II. REZULTATI ANKETE PROVEDENE NA ŽUPANIJSKOM SUDU U ZAGREBU O POLOŽAJU SUDACA POROTNIKA U KAZNENIM POSTUPCIMA⁹

U razdoblju od 21. veljače 2005. do 4. ožujka 2005. na Županijskom sudu u Zagrebu provedeno je anketiranje o položaju sudaca porotnika u kaznenim postupcima. Prema statističkom izvješću o brojnom stanju zaposlenika i sudaca porotnika na dan 31. prosinca 2004., proizlazi da na Županijskom sudu u Zagrebu ima 222 suca porotnika, od toga 151 žena i 71 muškarac. Prema navedenom izvješću, 35 sudaca porotnika je nezaposlenih, 60 zaposlenih, 4 su obrtnika i 123 umirovljenika.

Prema podacima Porotničke službe tog suda, u navedenom razdoblju u kaznenim je postupcima pred Županijskim sudom u Zagrebu trebalo sudjelovati 40 sudaca porotnika, koji su zamoljeni za sudjelovanje u anketi. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno i anonimno. Odazvalo se 17 sudaca porotnika, kojima ovim putem zahvaljujem.

Pitanja u anketi formulirana su tako da se mogu komparirati s odgovorima dobivenim anketom provedenom na Općinskom sudu u Koprivnici tijekom prosinca 2002. godine¹⁰. Ta je anketa obuhvatila 18 sudaca porotnika. Valja napomenuti da će se tijekom usporedbe zamijetiti određene razlike u odgovorima, koje se, između ostalog, mogu pripisati, osim činjenici različite optereće-

⁹ Obrazac ankete priložen je uz ovaj rad.

¹⁰ V. Piškorec, Suci porotnici u kaznenom postupku, s posebnim osvrtom na sudjelovanje sudaca porotnika u kaznenim postupcima na Općinskom sudu u Koprivnici, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 10, broj 1/2003., str. 109-121.

nosti tih sudova i okolnosti da se pred općinskim sudovima vode uglavnom skraćeni postupci u kojima sudi sudac pojedinac, posebno i tome što je Zakonom dana i mogućnost da u slučaju suglasnosti stranaka, do početka glavne rasprave, u postupcima za kaznena djela s propisanom kaznom zatvora do 10 godina, postupak može provesti predsjednik vijeća kao sudac pojedinac, osim za kaznena djela navedena u čl. 18. st. 2. ZKP. Stoga je u postupcima pred općinskim sudovima rjeđe sudjelovanje sudaca porotnika. Zato je, s jedne strane, veća potreba da ih se upozna s prirodom i svrhom kaznenog postupka i njihovom ulogom u tome, odnosno, s druge strane, zbog ne tako čestog sudjelovanja sudaca porotnika, predsjednik vijeća može osjećati veću potrebu da im približi pravnu materije da bi je bolje razumjeli. Županijski sudovi uvijek sude u vijećima, sastav kojih ovisi o zapriječenoj kazni zatvora¹¹ odnosno odredbama *lex specialis* (npr. Zakon o USKOK-u). Budući da u postupcima pred županijskim sudovima uvijek sudjeluju suci porotnici, osim iznimno, valja pretpostaviti da, zbog njihova učestalog sudjelovanja, predsjednici vijeća uglavnom smatraju da ih nije potrebno svaki put upoznavati s njihovim pravima i obvezama u kaznenom postupku i da im je sudjelovanje u vijeću rutina. Unatoč tome, bilo bi uputno prije početka glavne rasprave u pojedinom predmetu upoznati suce porotnike sa samim predmetom i njihovom ulogom u postupku.

Anketa je sadržavala 10 pitanja, uz koja je bilo ponuđeno više mogućih odgovora. Anketirani su mogli zaokružiti samo jedan odgovor koji opisuje najučestaliju situaciju. Naime, prilikom formuliranja ankete akceptirano je da bi se odgovori iste anketirane osobe razlikovali kad bi se provodila anketa s obzirom na svakog predsjednika vijeća posebno. Da je tako, pokazuje i anketni listić jednog sudionika na kojem nije odgovoreno na 3-7 pitanja, jer anketirana osoba nije zaokružila nijedan od ponuđenih odgovora, već je svuda navela "ovisi od suca do suca".

Anketom se željelo ispitati poštovanje odredbi Zakona o kaznenom postupku, kako od predsjednika vijeća tako i od samih sudaca porotnika, i to odredbi kojima su uređena prava i obveze sudaca porotnika tijekom glavne rasprave i prilikom vijećanja i glasovanja. Također, namjera je bila dobiti uvid u percepciju samih sudaca porotnika o težini, zahtjevnosti i specifičnosti kaznenog prava i postupka te o važnosti njihove uloge u njemu, kao i eventualnim promjenama u toj percepciji zbog sudjelovanja u ulozi suca porotnika.

¹¹ Čl. 20. ZKP, NN 110/97.

Prvo pitanje odnosilo se na staž sudaca porotnika, tj. jesu li ti suci porotnici prvi put ili drugi put (reizbor).

Grafikon 1 pokazuje zastupljenost sudaca porotnika s prvim mandatom na Županijskom sudu u Zagrebu sa 52,94% (9 osoba) i sa 47,05% onih s drugim mandatom (8 osoba). Prema podacima iz ankete provedene na Općinskom sudu u Koprivnici, može se uočiti da tamo 56% ispitanika (10 osoba) čine suci porotnici u prvom mandatu, dok ih je 44% (8 osoba) u drugom mandatu.

Da bi se dobio uvid u pravno znanje sudaca porotnika, kao i njihov odnos spram tog znanja, drugo pitanje glasillo je: Smatrate li da raspolazete pravnim znanjem?, pri čemu su anketirani zamoljeni opisati način na koji su i prije stupanja na dužnost suca porotnika bili u kontaktu s pravom.

Iz dobivenih odgovora vidi se da je 9 sudaca porotnika Županijskog suda u Zagrebu (52,94%) odgovorilo potvrdno, pri čemu je većina to imala na posredan način kao djelatnici MUP-a (3 ispitanika), od čega sa završenom Višom upravnom školom i Fakultetom za defektologiju, smjer socijalna pedagogija

(2 ispitanika), kao socijalni radnik (1 ispitanik), djelovanjem u udrugama za zaštitu ljudskih prava (1 ispitanik) te “nešto čitanja i prisustvovanje na glavnim raspravama” (1 ispitanik). Osmam ispitanika odgovorilo je da nije imalo prethodnih kontakata s pravom, što čini 47,06%.

Od 18 sudaca porotnika Općinskog suda u Koprivnici njih 7, odnosno 61%, misle da raspolažu pravnim znanjem, dok njih 11, odnosno 39%, smatraju da ne raspolažu nikakvim pravnim znanjem, pri čemu bi iz sadržaja već spomenutog rada V. Piškorec proizlazilo da od anketiranih nije zatraženo opisati taj prijašnji kontakt s pravom.

Treće pitanje odnosilo se na poznavanje predmeta prije glavne rasprave i načina na koji je sudac porotnik upoznat s njime, a s obzirom na zakonsko pravo (i obvezu) njihova sudjelovanja u postupku.

Važno je napomenuti da je na pitanja 3-7 odgovorilo 16 ispitanika, jer je jedna osoba navedena pitanja ostavila bez odgovora navodeći uz svako pitanje “ovisi od suca do suca”.

Iz grafikona 3 može se vidjeti da je 11 sudaca porotnika (68,75%) Županijskog suda u Zagrebu navelo da ih prije glavne rasprave uglavnom predsjednik vijeća upozna s predmetom, dok se njih 4 (25%) upozna s predmetom kad optužnicu čita državni odvjetnik. Zanimljivo je, i pohvalno, da nitko nije odgovorio da uopće nije upoznat s predmetom glavne rasprave na opisane načine.

Zaključujući iz ankete provedene na Općinskom sudu u Koprivnici, može se reći da i tamo suce porotnike, u nešto većem postotku (89%), s predmetom raspravljanja u pravilu upozna predsjednik vijeća prije glavne rasprave, dok se 11% ispitanika upozna s predmetom kad državni odvjetnik čita optužnicu. Valja napomenuti da u anketi provedenoj na Općinskom sudu u Koprivnici nije bila ponuđena opcija da sudac porotnik uopće nije upoznat s predmetom glavne rasprave na opisane načine.

Četvrto pitanje odnosilo se na poznavanje predmeta i rezultata raspravljanja ako je u predmetu već održana glavna rasprava kojoj sudac porotnik nije bio nazočan. To je pitanje postavljeno s ciljem utvrđivanja poštovanja i provedbe načela neposrednosti i odredbe čl. 310 st. 1. ZKP.¹² Naime, načelo neposrednosti zahtijeva da sudska odluku donosi osoba koja je bila stalno nazočna raspravljanju i koja je upoznata u cijelosti sa svim činjenicama i dokazima izvedenim na glavnoj raspravi koji su relevantni za odluku o osnovanosti te sudske odluke.

¹² Čl. 310. st. 1.: "Glavna rasprava koja je odgođena mora započeti iznova ako se izmijenio sastav vijeća".

Čl. 310 st. 1. ZKP propisuje da glavna rasprava mora početi ispočetka ako se promijeni sastavu vijeća, pa bi se samim time to pitanje činilo suvišnim. No, znajući praksu naših sudova, koji zapisnički konstatiraju čitanje iskaza svjedoka i vještaka, uvid u nalaz i mišljenje vještaka itd., a da uistinu ne reproduciraju sadržaj tih dokaza, činilo se svrhovitim i poučnim u smislu načela neposrednosti, zakonitosti i relativno bitne povrede odredaba kaznenog postupka koja bi mogla utjecati na odluku takvo pitanje postaviti i zaključivati iz dobivenih odgovora. Ako pak u slučaju promjene sastava vijeća glavna rasprava ne počne iznova, odnosno ne izvedu se svi dotad izvedeni dokazi, pa makar i na navedeni način, tako da u izricanju presude sudjeluje sudac porotnik koji nije sudjelovao na glavnoj raspravi, počinjena je apsolutno bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 1. t. 1. ZKP, što u slučaju žalbe dovodi do ukidanja odluke u donošenju koje je sudjelovao “nenazočan” sudac porotnik.

Grafikon 4 pokazuje da je čak 11 ispitanika, tj. 68,75% odgovorilo da ih prije glavne rasprave, ako na prethodnima nisu bili nazočni, predsjednik vijeća upoznaje s dosadašnjim tijekom i rezultatima raspravljavanja, pa se s obzirom na taj rezultat, s materijalne strane, ne pokazuje toliko negativnom izložena praksa "čitanja" dotad provedenih dokaza. Druga je stvar pravilnost i zakonitost takva postupanja. No upozorava podatak da su tri suca porotnika (18,75%) navela da u takvoj procesnoj situaciji uopće nisu upoznati s predmetom glavne rasprave ni na jedan od ponuđenih načina. To bi značilo da niti je glavna rasprava, budući da *ex lege* počinje ispočetka, započela čitanjem optužnog akta, već vjerojatno opet samo zapisničkom konstatacijom da se čita optužni akt, a niti je predsjednik vijeća prije početka izložio ukratko sve provedeno, pa vrlo upitnom ostaje mogućnost sudjelovanja tog suca porotnika u donošenju odluke u predmetu. Takve opcije nisu ponuđene u anketi s koprivničkog suda, već se tamo samo pitalo suce porotnike smatraju li da su dostatno upoznati s predmetom raspravljavanja na glavnoj raspravi, posebno kad je ona već održana (da - 11 porotnika, ne - 6), bez navođenja načina i trenutka upoznavanja. Kao još jedna mogućnost za upoznavanje s predmetom u toj situaciji, u anketi provedenoj na Županijskom sudu u Zagrebu ponuđen je odgovor da se uglavnom pri čitanju optužnice od državnog odvjetnika (jer glavna rasprava počinje ispočetka) upoznaje s predmetom; taj odgovor zaokružila su dva (12,50%) ispitanika.

Iduće pitanje odnosilo se na mogućnost postavljanja pitanja sudaca porotnika tijekom glavne rasprave, kako bi se vidjela njihova aktivnost/pasivnost u postupku.

Odgovori prikazani u grafikonu 5 pokazuju da je sucima porotnicima Županijskog suda u Zagrebu u pravilu omogućeno postavljanje pitanja tijekom glavne rasprave; 10 ispitanika (62,50%) navelo je uvijek, njih 5, odnosno 31,25%, navodi da im je to omogućeno povremeno. Samo jedan ispitanik (6,25%) naveo je da mu nikada nije omogućeno postaviti pitanje. U odgovorima je zamjetna najveća različitost između ankete sa Županijskog suda u Zagrebu i Općinskog suda u Koprivnici. Naime, od 18 anketiranih porotnika potonjeg suda, samo njih 3 (16,66%) navodi da im je uvijek omogućeno postaviti pitanje, njih 9 (50%) povremeno, a čak 6 (33,33%) navodi nikada.

Šesto pitanje bilo je usmjereno dobivanju uvida u način donošenja sudske odluke, kako bi se moglo zaključiti svodi li se ipak uloga suca porotnika na odluku o činjenicama (pitanje krivnje, tj. kaznene odgovornosti), čime bi se naš sustav približio porotnom sustavu u užem smislu, ili on odlučuju i o činjenicama i o kaznenoj sankciji (pravno pitanje), što bi trebalo biti s obzirom na prihvaćen prisjednički sustav u našem kaznenom procesnom pravu. Dobiveni odgovori su zanimljivi: iz njih proizlazi da se uvelike razlikuje način sudjelovanja sudaca porotnika u toj fazi postupka na Županijskom sudu u Zagrebu i Općinskom sudu u Koprivnici.

Podaci prikazani u grafikonu 6 pokazuju da je čak 9 ispitanika, odnosno 56,25% sudaca porotnika Županijskog suda u Zagrebu, prije iznošenja svog stava, predsjednik vijeća posebno pitao i o krivnji, a posebno o kaznenoj sankciji (sukladno ZKP-u), odnosno 6 ispitanika, tj. 37,50%, navodi da su upitani posebno o krivnji i posebno o kaznenoj sankciji, ali nakon što predsjednik vijeća iznese svoj stav. Zanimljivo je broj slučajeva da ih se pita samo o krivnji, a ne i o kaznenoj sankciji (jedan ispitanik - 6,25%) odnosno samo o kaznenoj

sankciji, a ne i o krivnji (nijedan). Prema podacima dobivenim u anketi pred koprivničkim sudom, najveća diskrepancija postoji glede odgovora da su pitani samo o kaznenoj sankciji, i to nakon što je okrivljenik proglašen krivim, što je navelo 6 od 18 ispitanika, dakle 33,3% u usporedbi sa zagrebačkih 6,25%, kao i da je jedan sudac porotnik naveo da uopće nije pitan za mišljenje u predmetu. Valja napomenuti da takva opcija nije bila ponuđena u anketi zagrebačkog suda. Također, čak je pet sudaca porotnika odgovorilo da su samo upitani za suglasnost s presudom nakon što je sudac već odlučio i o krivnji i o kaznenoj sankciji.

Dakle, valja zaključiti da se neovisno o trenutku očitovanja, prije ili poslije iznošenja stava predsjednika vijeća, suci porotnici Županijskog suda u Zagrebu ipak posebno očituju o krivnji, a posebno o kaznenoj sankciji, iz čega bi se moglo zaključiti da je na tom sudu u primjeni prisjednički sustav. Kako proizlazi iz grafikona, mnogo je neujednačeniji način sudjelovanja u vijećanju i glasanju sudaca porotnika Općinskog suda u Koprivnici, što upućuje na “koketiranje” tog suda s porotnim sustavom u užem smislu.

Sedmo pitanje odnosilo se na suglasnost suca porotnika, kao laika, s mišljenjem predsjednika vijeća, kao sućem profesionalcem.

Grafikon 7 pokazuje da čak 11 sudaca porotnika Županijskog suda u Zagrebu, odnosno 68,75%, navodi da je njihov stav o krivnji i kaznenoj sankciji uglavnom suglasan stavu predsjednika vijeća, dok je to ponekad tako kod 5 ispitanika, odnosno 31,25%. Iz grafikona u kojem su prikazani rezultati koprivničke ankete proizlazi da se tamo suci porotnici malo češće “ne slažu” s predsjednikom vijeća (7 anketiranih navodi da se ponekad to događalo, dok 11 navodi da nesuglasja nikada nije bilo). I prema rezultatima te ankete, kao i koprivničke, nikada se nije događalo da bi mišljenje suca porotnika bilo drugačije od mišljenja predsjednika vijeća.

Osmo pitanje odnosilo se na situaciju kad suci porotnici imaju različito mišljenje od predsjednika vijeća i na način postupanja samih sudaca porotnika u toj situaciji.

Glede iznošenja mišljenja suca porotnika različitog od mišljenja predsjednika vijeća, iz grafikona 8 proizlazi sljedeće. Samo 2 ispitanika Županijskog suda u Zagrebu (11,76%) iznosi svoj stav različit stavu predsjednika vijeća i zahtijeva da se to zapisnički konstatira, dok to čini čak 8 sudaca porotnika (44,44%) Općinskog suda u Koprivnici. U anketi provedenoj na koprivničkom sudu, kao drugi mogući odgovor, bila je ponuđena ova mogućnost: u slučaju nesuglasja u mišljenju priklanjam se mišljenju predsjednika vijeća, ali nije određen trenutak tog priklanjanja. Smatrajući to zanimljivim s aspekta konformizma sudaca

porotnika, nesigurnosti i autocenzure, u anketi provedenoj pred Županijskim sudom u Zagrebu taj je trenutak određen, pri čemu se vidi da uglavnom anketirani suci porotnici (76,47%), ako imaju različit stav, iznesu ga, ali se na kraju priklone većini, dok njih dva (11,76%) ne iznose stav, već se odmah priklanjaju većini.

Anketa provedena za potrebe ovog rada na Županijskom sudu u Zagrebu sadržavala je dva dodatna pitanja u odnosu na koprivničku anketu. Deveto pitanje odnosilo se na mišljenje sudaca porotnika o njihovom položaju i ulozi u kaznenom postupku.

Iz dobivenih rezultata vidi se da su mišljenja samih sudaca porotnika o tome podijeljena u gotovo idealnom odnosu. Naime, "skeptični" suci porotnici, a to su oni koji su odgovorili zaokruživši drugu i treću opciju smatrajući da se njihovim sudjelovanjem, u bitnom ili uopće, ne mijenja kazneni postupak, čine 58,83% ispitanika (10 osoba), dok "entuzijastičnu" grupu čini 41,18% sudaca porotnika (7 osoba).

Odgovorima dobivenim na deseto pitanje željelo se vidjeti je li se sudjelovanjem u ulozi suca porotnika promijenio njihov osobni stav prema pravu i ako da, kako.

Samo četiri ispitanika (23,53%) navela su da se kod njih promijenio stav prema pravu, i to uglavnom u negativnom smislu. Radi uvida u smjer promjene stava sudaca porotnika prema pravu, i iz toga eventualno u razloge te promjene, navest će se opisni odgovori (prva opcija): uvidjela sam da ne vrijedi Kazneni zakon, a i pojedini suci; potrebna je veća profesionalnost i odgovornost svih koji rade na temelju pravnih propisa; shvatila sam da pravo i pravda nisu uvijek isti; ponekad je teško donijeti odluku. Kod većine se, međutim, sudjelovanjem u postupku nije promijenio odnos prema pravu (13 osoba - 76,47%), što ne mora biti ni dobro ni loše, jer ovisi o premisama s kojim su suci porotnici počeli sudjelovati u kaznenom postupku, što pak nije zatraženo da navedu.

III. ZAKLJUČAK

Valja reći da rezultate ankete treba uzeti s oprezom jer su pitanja bila uopćena (uglavnom, najčešće, ponekad...), a i sami su ispitanici višekratno navodili da bi rezultati bili drugačiji da se ispitivalo za svakog suca posebno. No, intencija ankete i nije bila dobiti egzaktne podatke jer je to s obzirom na kratkoću razdoblja anketiranja, broj ispitanika koji se odazvao, kao i opseg materije, različitost situacija i uniformiranost pitanja nemoguće. No, dobiveni rezultati ipak pokazuju osnovne karakteristike položaja suca porotnika pred Županijskim sudom u Zagrebu, kao i aspekte odnosa sa sucima porotnicima, na kojima bi suci profesionalci trebali dodatno "poraditi", jer iako taj odnos uvelike ovisi o

osobinama i suca profesionalca i suca porotnika, odnos i položaj svakog sudionika u postupku reguliran je odredbama ZKP-a, koje bi se u cijelosti trebale poštovati.

Budući da u Hrvatskoj nije reguliran način raspoređivanja sudaca porotnika u vijeća, što je već izneseno, objektivno postoji mogućnost neregularnosti, manipulacija, pa čak i utjecaja putem sudaca porotnika na sudsku odluku, za koju se ne smije zaboraviti da se donosi većinom glasova ravnopravnih članova vijeća, pri čemu je glas suca profesionalca jednako vrijedan glasu suca porotnika. No, baš uzimajući u obzir rezultate provedene ankete, iz koje proizlazi da je i rukovođenje glavnom raspravom i donošenje sudske odluke, u najvećoj mjeri, u rukama predsjednika vijeća kao suca profesionalca, smatram da je takva opasnost apstraktne prirode. Toj apstraktnosti pridonosi i činjenica da porotni sustav sa svojim idejama i tendencijama zapravo ne predstavlja tradiciju na ovom području i, kao što povijest pokazuje, nije zaživio u svojoj punini. Poimanju pravnog kruga kojem naša zemlja pripada ipak je primarna ideja da suđenje treba biti u rukama profesionalaca i da je donošenje sudske odluke usko povezano s pravnim znanjem i kao takvo ne može biti povjereno laicima. No, ne treba zanemariti činjenicu da porotno suđenje ima ustavni karakter i stoga bi, sve dok je tako, ipak trebalo osvijestiti i suce profesionalce i suce porotnike o njihovom statusu, položaju te pravima i obvezama koje iz toga proizlaze, kao i s pravom da to provode u praksi.

A N K E T A
O POLOŽAJU SUDACA POROTNIKA ŽUPANIJSKOG
SUDA U ZAGREBU U KAZNENIM POSTUPCIMA

1.	Trajanje porotničkog staža:	a) prvi put b) po drugi put (reizbor)
2.	Smatrate li da raspolazete pravnim znanjem?	a) da, i prije sam bila/o u kontaktu s pravom (molim napisati na koji način) b) ne, prvi put se susrećem s pravom i kaznenim postupkom
3.	Poznavanje predmeta prije glavne rasprave i način upoznavanja:	a) uglavnom me prije glavne rasprave predsjednik vijeća upoznaje s predmetom, b) uglavnom se čitanjem optužnice od strane državnog odvjetnika upoznajem s predmetom, c) uopće nisam upoznat/a s predmetom glavne rasprave na gore opisane načine
4.	Ako je u predmetu već održana glavna rasprava kojoj niste bili nazočni, da li ste upoznati s tijekom glavne rasprave do tada i rezultatima raspravljanja?	a) uglavnom me prije glavne rasprave predsjednik vijeća upoznaje s predmetom, b) uglavnom se čitanjem optužnice od strane državnog odvjetnika upoznajem s predmetom, c) uopće nisam upoznat/a s predmetom glavne rasprave na gore opisane načine
5.	Sudjelovanje sudaca porotnika u postavljanju pitanja tijekom glavne rasprave:	a) uvijek mi je omogućeno postaviti pitanje, b) povremeno mi je omogućeno postaviti pitanje, c) nikada mi nije omogućeno postaviti pitanje
6.	Sudjelovanje sudaca porotnika u vijećanju i glasovanju:	a) uglavnom me predsjednik vijeća pita za mišljenje u predmetu, i to posebno o krivnji (kaznenoj odgovornosti) i posebno o kaznenoj sankciji, b) uglavnom me pita samo o krivnji, dok o kaznenoj sankciji odlučuje samostalno, c) uglavnom me ne pita o krivnji, već samo o kaznenoj sankciji, d) predsjednik vijeća prvi iznese svoj stav o krivnji i kaznenoj sankciji i pita nas da li smo suglasni s time

7.	Suglasnost u mišljenju predsjednika vijeća i sudaca porotnika:	a) moje mišljenje o krivnji i kaznenoj sankciji uglavnom je potpuno suprotno mišljenju predsjednika vijeća, b) moje mišljenje o krivnji i kaznenoj sankciji uglavnom nije suprotno mišljenju predsjednika vijeća, c) ponekad se to događa
8.	Iznošenje mišljenja sudaca porotnika u slučaju različitog stava sa stavom predsjednika vijeća:	a) ako imam različit stav od predsjednika vijeća, iznesem ga i zahtijevam da se to navede u zapisnik o vijećanju i glasovanju, b) iznesem ga, ali se na kraju priklonim većini, c) odmah se priklonim većini i ne iznosim svoj stav
9.	Vaše mišljenje o položaju i ulozi sudaca porotnika u kaznenom postupku:	a) uloga suca porotnika važna je u kaznenom postupku, b) kazneni postupak se u bitnom ne mijenja, neovisno o sudjelovanju sudaca porotnika, c) uloga suca porotnika je beznačajna
10.	Da li se nakon sudjelovanja u ulozi suca porotnika promijenio Vaš stav prema pravu?	a) da - molim opis kako b) ne

Sudjelovanje u anketi je dobrovoljno, a ona se provodi za potrebe seminara na poslijediplomskom studiju kaznenopravnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

ZAHVALJUJEM NA SUDJELOVANJU!

Summary

**PARTICIPATION OF JUDGES IN CRIMINAL PROCEEDINGS BEFORE
THE COUNTY COURT IN ZAGREB**

This paper briefly presents the legal regulation of the institute of lay judge in the Republic of Croatia, with reference to the unregulated area and the possible consequences of this normative gap on the criminal procedure and on the judgement. A survey was conducted for the purpose of this paper at the County Court in Zagreb. The results of this survey are compared with the results of a survey conducted in December 2002 at the Municipal Court in Koprivnica with the purpose of obtaining an insight into the ways of implementing the norms of the Criminal Procedure Act which regulates the legal position of lay judges in the proceedings, the mutual relationship of professional and lay judges, the relationship of lay judges themselves towards this institute and its importance in the criminal procedure. In doing so, the author wishes to contribute to the consideration of the position of lay judges in the procedure, their role (and influence) in rendering a judgement, and whether their participation in the procedure is justified.

